

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTO
MOKSLINĖ KONFERENCIJA

ŽEMĖS ŪKIO TVARUMO VERTINIMAS

2017 m. birželio 15–16 d.

Konferencijos medžiaga

Vilnius, 2017

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

Konferenciją remia

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

Turinys

Aistė Galnaitytė, dr. Irena Kriščiukaitienė TVARAUS ŪKININKAVIMO PLĖTROS MODELIAVIMAS	4
Aistė Galnaitytė, Ingrida Lukošitė AGRARINĖS APLINKOSAUGOS PRIEMONĖS TVARAUS ŪKININKAVIMO PLĖTRAI	5
Dr. Lina Novickytė ŪKININKŲ SOCIALINIO DRAUDIMO SISTEMOS YPATYBIŲ VERTINIMAS TVARIOS PLĖTROS KONTEKSTE	6
Erika Ribašauskienė, Diana Šumylė TRADICINIŲ AMATŲ CENTRŲ VAIDMENS SAUGANT KULTŪROS PAVELDĄ ĮGYVENDINIMAS	7
Dr. Gediminas Kuliešis, Lina Pareigienė KAIMO PLĖTROS 2007–2013 M. PROGRAMOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO POVEIKIS LIETUVOS KAIMUI	8
Aistė Galnaitytė, dr. Irena Kriščiukaitienė EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO PLĖTROS MODELIAVIMAS	9
Andrej Jedik JAVŲ-RAPSŲ TIPO ŪKIŲ EFEKTYVUMO DIDINIMAS NAUDOJANT ŪKIO GAMYBOS OPTIMIZAVIMĄ	10
Dr. Gediminas Kuliešis, Lina Pareigienė VEIKSNIAI LEMIANTYS GYVENTOJŲ SKAIČIAUS POKYČIUS KAIMO VIETOVĖSE	11
Aldona Stalgienė PIENININKYSTĖ ŪKININKŲ GEBĖJIMŲ KAIP VIDINIO VERSLUMO VEIKSNIO TYRIMAS	12
Dr. Tomas Baležentis LIETUVOS ŪKININKŲ ŪKIŲ STRUKTŪRINIS EFEKTYVUMAS	13
Aldona Stalgienė, dr. Zofia Koloszko-Chomentowska LIETUVOS IR LENKIJOS ŪKIŲ VEIKLA APLINKOS APSAUGOS KONTEKSTE	14
Dr. Irena Kriščiukaitienė, Virginia Namiotko SIŪLYMAI PARAMOS EKOLOGIŠKAI ŪKININKAUJANTIEMS VEIKSMINGUMO DIDINIMUI	15

TVARAUS ŪKININKAVIMO PLĖTROS MODELIAVIMAS

Aistė Galnaitytė, dr. Irena Kriščiukaitienė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Gamtinės aplinkos požiūriu tvarus ūkininkavimas yra itin svarbus dabartinių ir būsimųjų kartų aprūpinimui saugiais maisto produktais ir gyvenimo kokybei apskritai. Tvaraus žemės ūkio sektoriaus vystymasis, kuriam svarbus sėkmingas politikos įgyvendinimas, neatsiejamas nuo kiekybinio galimo naujai diegiamų agrarinės aplinkosaugos priemonių poveikio vertinimo struktūriniais, aplinkosauginiais, ekonominiais ir socialiniais žemės ūkio sektoriaus pokyčiams. Todėl, siekiant priimti mokslinių tyrimų rezultatais pagrįstus politikos sprendimus, aktualu parengti ir taikyti kiekybiniais ir kokybiniais metodais paremtą vertinimo metodiką, leidžiančią operatyviai įvertinti ir numatyti galimą naujų agrarinės aplinkosaugos priemonių poveikį struktūriniais, aplinkosauginiais, ekonominiais ir socialiniais žemės ūkio sektoriaus pokyčiams. Siekiant tvaraus žemės ūkio sektoriaus vystymosi, sudėtinga derinti privačius ekonominius ir viešuosius politinius interesus. Tyrimo objektas – agrarinės aplinkosaugos politika. Tyrimo tikslas – nustatyti ir įvertinti svarbiausių agrarinės aplinkosaugos priemonių poveikį struktūriniais, aplinkosauginiais, ekonominiais ir socialiniais žemės ūkio sektoriaus pokyčiams. Modeliuojamų scenarijų analizė ir vertinimas atlikti naudojant matematinio programavimo modelį.

Raktiniai žodžiai: tvarus ūkininkavimas, ekologinė ūkininkavimo praktika, tausojanti ūkininkavimo praktika, matematinis programavimas, modeliavimas, scenarijų analizė.

AGRARINĖS APLINKOSAUGOS PRIEMONĖS TVARAUS ŪKININKAVIMO PLĖTRAI

Aistė Galnaitytė, Ingrida Lukošitė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Agrarinės aplinkosaugos priemonės sukurtos, siekiant išsaugoti, atkurti ir pagerinti žemės ir kitų gamtinių išteklių kokybę, apsaugoti juos nuo pereikvojimo, siekiant išvengti ateityje apsirūpinimo maistu ir vandeniu problemų. Kaip vienas didžiausių iššūkių žemės ūkio produkcijos gamintojams ir politikos formuotojams įvardijama dėl didėjančio gyventojų skaičiaus ir gerėjančios ekonominės situacijos nuolatos auganti žemės ūkio ir maisto produktų paklausa pasaulyje, kurią reikės patenkinti vis sudėtingesnėmis sąlygomis – didesnėmis gamybos sąnaudomis, vyraujant dideliame žemės ūkio produktų rinkų nepastovumui, naudojant mažiau žemės, vandens ir energijos.

Agrarinės aplinkosaugos priemonės buvo pradėtos diegti po daugelį metų trukusio žemės ūkio gamybos intensyvavimo ir dėl to atsiradusio klimato atšilimo, biologinės įvairovės nykimo, dirvožemio bei ekosistemų degradacijos. Šiomis priemonėmis siekiama žemės ūkio subjektus paskatinti tvariai naudoti gamtos išteklius, užtikrinti maisto saugą ir kokybę, patenkinti vis didėjančią viešųjų gėrybių paklausą ir tuo pačiu užtikrinti racionalią žemės ūkio produktų pasiūlą, siekiant ilgalaikio ir didėjančio ūkininkavimo pelningumo, t. y. siekiama prisidėti prie tvaraus žemės ūkio sektoriaus vystymosi.

Raktiniai žodžiai: agrarinės aplinkosaugos priemonės, tvarus vystymasis, žemės ūkis.

ŪKININKŲ SOCIALINIO DRAUDIMO SISTEMOS YPATYBIŲ VERTINIMAS TVARIOS PLĖTROS KONTEKSTE

Dr. Lina Novickytė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Veikiamos demografinių pokyčių prieš kelis dešimtmečius visame pasaulyje valstybės ėmė vykdyti senatvės pensijų sistemų reformas, nes šioms sistemoms iškyla sunkumų, vykdant savo funkcijas, t. y. perskirstyti per gyvenimą netolygiai gyventojų gaunamas pajamas bei tokiu būdu prisidėti prie skurdo mažinimo ir tvarios šalies ekonominės bei socialinės plėtros. Tai sąlygoja senatvės pensijų sistemų gerinimo būdų paieškas, siekiant finansuoti didesnes pensijas ir užtikrinti pensinio amžiaus gyventojams orią senatvę. Ieškodamos sprendimo būdų bei siekdamos visos socialinės apsaugos sistemos finansinio stabilumo, įvairios šalys pastarąjį dvidešimtmetį ėmėsi reformuoti senatvės pensijų sistemas, ieškoti šių sistemų modelių tobulinimo būdų. Šiuo metu Lietuvoje veikia trijų pakopų pensijų sistema, pagrįsta kaupimo ir einamųjų mokėjimų būdų derinimu. Reikėtų pažymėti, kad nuo 2017 m. sausio 1 d. individualią žemės ūkio veiklą vykdantys asmenys draudžiami ne tik pensijų, bet ir ligos, motinystės bei privalomuoju sveikatos draudimu. Todėl keičiasi valstybinio socialinio draudimo (VSD) įmokų tarifas, kuris tampa 29,7 proc. arba 31,7 proc., jei senatvės pensijai asmuo kaupia papildomai II pakopos pensijų fonde. Iki šiol VSD tarifas buvo atitinkamai 28,5 proc. arba 30,5 proc., jei asmuo dalyvauja kaupiant pensiją II pakopoje. PSD tarifas išlieka 9 proc. (jei ekonominio dydžio vienetas (EDV) didesnis nei 2) ir 3 proc. (jei EDV ne didesnis negu 2). Vyriausybė siūlo suvienodinti visų savarankiškai dirbančių asmenų kategorijų socialinio draudimo įmokas, nustatant, kad šie asmenys moka socialinio draudimo įmokas nuo pusės gautų mokestinių pajamų, visiems nustatant vienodas socialinio draudimo įmokų „lubas“ – 28 vidutinis darbo užmokestis (VDU) per metus, t. y. ūkininkams pakelti įmokų „lubas“ nuo 7 iki 28 VDU per metus. Akivaizdu, kad Vyriausybė, siekdama tvarios šalies plėtros, skatina ūkininkus solidariai prisidėti prie savo gerovės ateityje kūrimo ir daugiau prisidėti mokant didesnes įmokas į VSD fondą.

Raktiniai žodžiai: socialinio draudimo sistema, pensijų fondai, tvari plėtra.

TRADICINIŲ AMATŲ CENTRŲ VAIDMENS SAUGANT KULTŪROS PAVELDĄ ĮGYVENDINIMAS

Erika Ribašauskienė, Diana Šumylė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Tautinio paveldo produktų, būdingų konkrečiai kaimo vietai ar etnografiniam regionui, išsaugojimas ir puoselėjimas yra svarbi šalies ekonominio ir socialinio gyvybingumo bei patrauklumo didinimo priemonė. Amatininkystė – socialinis ir kultūrinis svertas, kuris padeda palaikyti tautiškumą, originalumą ir išsaugoti tapatybę nuolat kintančiame globaliame pasaulyje. Greta tradicijų išsaugojimo tai veikla, teikianti ekonominę naudą: propaguojanti turizmo plėtrą, kurianti darbo vietas, naudojanti vietines žaliavas, skatinanti vartoti vietinius produktus.

2009 m. Lietuvoje buvo inicijuotas tradicinių amatų centrų, skirtų įgyvendinti kultūros paveldo saugojimo priemonės, steigimas. Mokslinė problema – ar šie centrai tapo efektyviu paveldo politikos instrumentu? Tyrimo tikslas – nustatyti, kiek tradicinių amatų centrai įgyvendino savo vaidmenį, saugant nematerialųjį kultūros paveldą, pateikti rekomendacijas jų veiklai tobulinti. Apklausos anketa buvo išsiųsta 20 savivaldybių ir 51 vietos veiklos grupei, atsakingai už centrų steigimą. Tyrimo metu nustatyta, kad amatų centrai gana aktyviai ir gana kokybiškai įgyvendino veiklas, susijusias su tautinio paveldo išsaugojimu. Kita vertus, kai kurios priemonės įgyvendintos nepakankamai. Rekomenduojama gerinti tradicinių amatų centrų išteklių valdymą ir skatinti vienoje savivaldybėje įkurtų centrų tarpusavio bendradarbiavimą bei jų bendradarbiavimą su įvairiais kaimo plėtros veikėjais.

Raktiniai žodžiai: tradicinių amatų centrai, kultūros paveldas, kaimo plėtra.

KAIMO PLĖTROS 2007–2013 M. PROGRAMOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO POVEIKIS LIETUVOS KAIMUI

Dr. Gediminas Kuliešis, Lina Pareigienė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Lietuva, įstojusi į Europos Sąjungą (ES), jau daugiau kaip dešimtmetį gauna paramą žemės ūkio produkcijos gamybos procesams modernizuoti, ūkininkų pajamoms palaikyti, kaimui atnaujinti, kaimo žmonių gyvenimo kokybei gerinti. Lietuvos savivaldybės pagal tekusią Kaimo plėtros programos (KPP) 2007–2013 m. paramą labai skyrėsi, ir tos paramos poveikis skirtingoms savivaldybėms turėjo būti skirtingas. Tyrimo tikslas buvo įvertinti KPP 2007–2013 m. priemonių įgyvendinimo poveikį Lietuvos kaimiškiesiems regionams. Lietuvos savivaldybės pagal tekusią KPP paramą buvo suskirstytos į tris grupes: gavusios didžiausią, vidutinę ir mažiausią paramą. Pagal pasirinktą rodiklių sistemą, aprašančią kaimą, kaip visumą, buvo tiriamas tos paramos poveikis šių savivaldybių grupių demografiniai situacijai, ekonominei, socialinei ir gamtinei aplinkoms, lyginant vidutines 2004–2008 m. laikotarpio, kai parama nebuvo gaunama, reikšmes su atitinkamomis 2009–2015 m. laikotarpio reikšmėmis, kai parama jau buvo gaunama. Rezultatai parodė, kad savivaldybių grupėje, gavusioje didžiausią paramą, palyginti su kitomis dviem savivaldybių grupėmis, sulėtėjo grynios emigracijos ir gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijos, labai padidėjo materialinės investicijos žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje, bendras deklaruojamas plotas ir plotas, tenkantis 1-ai paraiškai. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių bei užimtųjų dalies pokyčiai nebuvo tokie ryškūs.

Raktiniai žodžiai: kaimo vietovės, Lietuvos KPP 2007–2013, poveikis, rodiklių sistema.

Ekologinio ūkininkavimo plėtros modeliavimas

Aistė Galnaitytė, dr. Irena Kriščiukaitienė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Nauja Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi strategija patvirtina ekologinio ūkininkavimo plėtros svarbą. Lietuvos Respublikos Vyriausybė taip pat siekia sukurti ekonomiškai efektyvų ir konkurencingą žemės ūkį, pagrįstą mažesnių poveikių aplinkai darančiu ūkininkavimu, plėtoti ekologinius ūkius ir aukštos kokybės sertifikuotų žemės ūkio ir maisto produktų gamybą, tausoti gamtos išteklius. Pereinant prie darnios žemės ūkio plėtros, atsiranda pagrindinė kliūtis, kuri formuluojama kaip mokslinė problema: kaip suderinti ekonominius ir politinius interesus? Šis tyrimas atliekamas, siekiant pasiūlyti alternatyvias ekologinės gamybos plėtros galimybes. Tyrimas buvo atliekamas, naudojant matematinio programavimo modelį ir scenarijų analizę. Modelis suformuluotas kaip tiesinis matematinio programavimo optimizavimo modelis, kurį sudaro tikslo funkcija, apribojimai, išreikšti nelygybėmis, ir neigiamų reikšmių nebuvimo sąlygos. Modelyje pateikiama esama situacija, o skaičiavimo rezultatai pateikia maksimalią bendrąją pridėtinę vertę užtikrinančią augalininkystės produkcijos struktūrą, atsižvelgiant į Lietuvoje taikomas ūkininkavimo praktikas: tradicinę, ekologinę, pereinamąją ir integruotą. Trijų scenarijų analizės rezultatai parodė, kad daugumos ekologiškai auginamų augalų kompensacinės išmokos ir supirkimo kainos (2013 m.) yra nepakankamos, kad ekologinių pasėlių plotas 2020 m. padidėtų iki 10 proc. nuo visų žemės ūkio naudmenų. Tik trečdaliu (31 proc.) didesnės ekologinės produkcijos kainos leistų pasiekti 10,5 proc. ekologinių pasėlių plotą nuo bendro žemės ūkio naudmenų ploto. Tyrimo rezultatai politikos formuotojams suteikia moksliskai pagrįstų žinių apie politikos priemonės „Ekologinis ūkininkavimas“ poveikį ekologinio ūkininkavimo plėtrai.

Raktiniai žodžiai: ekologinis ūkininkavimas, matematinis programavimas, poveikio vertinimas.

JAVŲ-RAPSŲ TIPO ŪKIŲ EFEKTYVUMO DIDINIMAS NAUDOJANT ŪKIO GAMYBOS OPTIMIZAVIMĄ

Andrej Jedik

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Vykstant rinkų globalizacijai, šalies ūkiams ypač svarbu konkuruoti vidaus ir užsienio rinkose, didinant konkurencingumą, siekiant geresnių gamybos ir ekonominių rodiklių. Ūkininkaujantiems svarbu numatyti pelningiausią žemės ūkio veiklos kryptį ir gamybos struktūrą, kurios veikla būtų konkurencinga nuolat kintančioje rinkoje, o rezultatai tenkintų dirbančių ūkio narių vartojimo poreikius ir jų užimtumą. Ūkio pelningiausios gamybinės veiklos krypties pasirinkimas ir gamybos optimizavimas, atitinkantis vietovės situaciją ir ūkio narių poreikius, yra svarbūs, siekiant maksimaliai ir efektyviai pasinaudoti teikiama finansine parama pagal ES bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP) ir Lietuvos valstybės pagalbos priemones. Atskirais metais javų-rapsų tipo ūkių pelnas buvo mažesnis už vidutinį respublikos bendrąjį pelną, o šio tipo ūkių finansinė padėtis yra santykinai blogesnė nei kitų ūkių, užsiimančių augalininkyste. Tyrimo tikslas – optimizuoti javų-rapsų tipo ūkių gamybą, siekiant didinti ūkio pelningumą ir efektyvumą. Minėto tipo ūkių grynajam pelnui didinti sukurtas ūkio gamybos optimizavimo modelis, kurio pasiūlymais vadovaujantis galima optimaliai paskirstyti turimus ūkio išteklius. Šis modelis rodo, kad rapsų plotą galima didinti 3 proc., o kviečių – 7 proc. Optimizuoto javų-rapsų tipo ūkio ekonominiai rodikliai, palyginti su faktiniais j ekonominiais rodikliais, vidutiniškai padidėja 8 proc., darbo našumo – 5 proc. Tyrime naudojami retrospektyvinis, ekonominės analizės, sisteminio palyginimo, kompleksinio vertinimo ir matematinio programavimo metodai.

Raktiniai žodžiai: javų-rapsų tipo ūkiai, gamybos optimizavimas, ūkio efektyvumas.

VEIKSNIAI LEMIANTYS GYVENTOJŲ SKAIČIAUS POKYČIUS KAIMO VIETOVĖSE

Dr. Gediminas Kuliešis, Lina Pareigienė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Kaimo gyvybingumas – tradicijų, vertybių, kaimo gyventojų gyvenimo būdo palaikymas, traktuojamas kaip viešoji gėrybė, reikalinga palaikymo, finansinio rėmimo. Pagrindinis kaimo gyvybingumo veiksnys – jame gyvenantys žmonės. Pastaruoju metu stebimas kaimo gyventojų spartus senėjimas, jaunesnio amžiaus gyventojų išvykimas, 80 proc. kaimiškųjų seniūnijų gyventojų skaičius mažėja, tačiau likusiose – didėja. Kokie veiksniai lemia tam tikrų kaimiškų vietovių paklausumą, norą jose gyventi, tuo pačiu kas skatina kaimo gyventojus išvykti iš kaimų? Šio darbo tikslas – identifikuoti veiksnius, lemiančius kaimo gyventojų didėjimą arba mažėjimą kaimiškose seniūnijose. Tyrimui atlikti sudarytas klausimynas, kurį užpildė 370 seniūnų iš 450. Seniūnų buvo prašoma pažymėti svarbiausius veiksnius, lemiančius seniūnijos gyventojų skaičiaus didėjimą arba mažėjimą. Rezultatai parodė, kad pagrindinės gyventojų mažėjimo priežastys yra atsivėrusios naujos galimybės Lietuvai įstojus į ES ir senstanti bendruomenė, o didėjimą nulėmė seniūnijos artumas savivaldybės centriniam miestui, automagistralė, kertanti seniūniją, sodų bendrijos ir palanki gamtinė aplinka.

Raktiniai žodžiai: kaimo vietovės, kaimo seniūnijos, kaimo gyvybingumo veiksniai.

PIENININKYSTĖ ŪKININKŲ GEBĖJIMŲ KAIP VIDINIO VERSLUMO VEIKSNIO TYRIMAS

Aldona Stalgienė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Pastaraisiais metais gausiai nagrinėjamas kaimo gyventojų, ūkininkų verslumas. Tačiau ne visos individo verslumo ugdymo ir realizacijos galimybės ištirtos išsamiai, siekiant padidinti kaimo gyventojų motyvaciją dirbti. Gali būti keletas verslumo apibūdinimų: tai žmogaus asmeninių savybių rinkinys, kurių dėka asmuo imasi verslo veiklos; tai žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, kurie leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę, ir veiksmai, skirti išnaudoti šią galimybę. Verslumas gali būti sąlygojamas tiek išorinių, tiek ir vidinių veiksnių. Išoriniams verslo veiksniams priskiriama ekonominė, politinė, teisinė, socialinė ir technologinė aplinka. Vidiniams veiksniams priskiriamos asmeninės savybės, motyvacija, turimos žinios ir gebėjimai. Reikalingi gebėjimai gali būti suskirstyti į techninius, kurie apima rašytinę ir žodinę komunikaciją, techninius vadovavimo ir organizavimo gebėjimus; verslo vadybos gebėjimus, kurie apima planavimą, sprendimų priėmimą, marketingo ir finansų žinias; asmeninius verslumo gebėjimus, kurie apima vidinę kontrolę, inovacijas, rizikos valdymą. Prie gebėjimų gali būti priskirti ir jautrumas aplinkai bei kūrybiškumas, siekiant pastebėti galimybes.

Šiame tyrime analizuojama pienininkystės ūkininkų gebėjimų svarba jų versliniam aktyvumui. Tyrimo tikslas – įvertinti pienininkystės ūkininkų gebėjimus kaip vidinius verslumą lemiančius veiksnius. Šiame tyrime gebėjimai suprantami kaip mokėjimas atpažinti ir toliau išnaudoti galimybes. Empirinio tyrimo metu, naudojant anketinę apklausą, visoje Lietuvoje apklausti 335 pienininkystės krypties ūkių ūkininkai. Atlikus statistinę duomenų analizę, nustatyti reikšmingesni rezultatai, parodantys, kad faktorinės ir klasterinės analizės metodais išskirti aukštesnių gebėjimų klasterio ūkininkai yra stambesnių ūkių savininkai, geriau išsilavinę, labiau analizuojantys savo galimybes, dažniau ieškantys informacijos ir išbandantys naujoves, turintys daugiau ryšių, atviresni negu žemesnių gebėjimų ūkininkai. Ūkininkų savybių ir nuostatų sąsajos sukuria prielaidas jų motyvacijos priemonėms parinkti ir verslumui aktyvinti.

Raktiniai žodžiai: verslumas, vidiniai verslumo veiksniai, produkcijos gamintojai.

LIETUVOS ŪKININKŲ ŪKIŲ STRUKTŪRINIS EFEKTYVUMAS

Dr. Tomas Baležentis

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Tiek atskiriems gamintojams būdingas techninis neefektyvumas, tiek sektoriaus mastu egzistuojantis struktūrinis neefektyvumas gali lemti mažesnę produktyvumą. Šio tyrimo tikslas – nustatyti struktūrinio efektyvumo dėsningumus Lietuvos ūkininkų ūkiuose. Tiriama keturi Lietuvoje vyraujantys ūkininkavimo tipai: javininkystė, augalininkystė, pienininkystė ir mišrus ūkininkavimas. Tyrimui naudojami Ūkių apskaitos duomenų tinklo duomenys 2004–2011 m. laikotarpiu, tyrime apžvelgiamos techninio ir masto efektyvumo tendencijos. Be to, masto grąžos analizė leido nustatyti optimalų ūkių dydį ir nuokrypių nuo jo mastą bei įvertinti struktūrinį efektyvumą. Remiantis tyrimo rezultatais matyti, kad bendroji atskirų ūkininkavimo tipų produkcija galėtų padidėti 20–25 proc., jei būtų užtikrintas gamybos (veiksnių) perskirstymas tarp ūkių. Techninis neefektyvumas išlieka svarbiausia struktūrinio neefektyvumo priežastis.

Raktiniai žodžiai: struktūrinis efektyvumas, techninis efektyvumas, duomenų apgaubties analizė, ūkininkų ūkiai, Lietuva.

LIETUVOS IR LENKIJOS ŪKIŲ VEIKLA APLINKOS APSAUGOS KONTEKSTE

Aldona Stalgienė¹, dr. Zofia Koloszko-Chomentowska²

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, Balstogės technologijos universitetas

Socialiniam ir ekonominiam vystymuisi įgyjant vis didesnę svarbą, žemės ūkis kaip ekonomikos sektorius, atsakingas už nacionalinį aprūpinimą maistu, taip pat keičiasi. Be maisto gamybos, jis taip pat tarnauja daugeliui ne gamybinių funkcijų. Socialiniai reikalavimai, susiję su pagaminto maisto kiekiu ir kokybe bei gamtos išteklių apsauga, yra griežti. Siekiama išsaugoti biologinę įvairovę, apsaugoti genetinius išteklius ir taikyti gamybos metodus, naudojant natūralias medžiagas ir procesus. Bendroji žemės ūkio politika orientuota į tvarios žemės ūkio gamybos plėtros skatinimą. Su aplinkos apsauga susijusios veiklos lėšos nukreiptos į ūkius. Todėl keliama mokslinė problema: ar žemės ūkio gamyba atitinka aplinkos apsaugos principus? Tyrimo tikslas – įvertinti priemones, kuriomis siekiama tvarios žemės ūkio gamybos plėtros ūkiuose Lenkijoje ir Lietuvoje.

Abiejų šalių atveju ūkiuose, kurių specializacija – augalininkystė, nekelia jokios grėsmės aplinkai. Tačiau tokias grėsmes kelia pienininkystės ūkiai Lenkijoje, kuriuose gyvulių tankumas viršija rekomenduojamas normas. Lietuvos ūkiuose, kurių specializacija – pieno gamyba, vidutinis gyvulių tankumas yra gerokai mažesnis ir neturi neigiamo poveikio aplinkai, nors ūkiai labai skiriasi bandos dydžiu, ir pavojus aplinkai gali kilti atskirų ūkių mastu. Abiejų šalių ūkiai imasi priemonių tvariai gamybai skatinti. Ypač svarbi yra sudėtingomis sąlygomis (mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse) vykdoma ūkininkavimo veikla. Šiam tikslui skirtų subsidijų vertė ūkiams vidutiniškai abiejose šalyse buvo panaši. Agrarinės aplinkosaugos programos taip pat atlieka svarbų vaidmenį ir apima ekologinį ūkininkavimą.

Raktiniai žodžiai: aplinkos apsauga, Lietuva, Lenkija, ūkininkai.

SIŪLYMAI PARAMOS EKOLOGIŠKAI ŪKININKAUJANTIEMS VEIKSMINGUMO DIDINIMUI

Dr. Irena Kriščiukaitienė, Virginia Namiotko

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Parama ekologiniam ūkininkavimui Europoje atsirado prieš daugiau nei du dešimtmečius. Pirmoji ši gamybos būdą pradėjo remti Danija, kiek vėliau – Vokietija, o po 1992 m. BŽŪP reformos ekologinis ūkininkavimas jau tapo remiamas visose ES šalyse. Lietuvai įstojus į ES, ekologiniam ūkininkavimui, palyginti su kitomis aplinkosaugos programomis, skirta daugiausia lėšų. Tai sudaro prielaidas teikti socialinę ir ekonominę naudą gyvenantiems kaimo vietovėse, užtikrinti aplinkosaugą ir kokybiškų maisto produktų, turinčių didelę paklausą rinkoje, gamybą, taip pat gerinti aplinką ir kraštovaizdį bei stabdyti biologinės įvairovės mažėjimą. Tačiau ekologinio ūkininkavimo tikslai šiuo metu nėra pasiekti. Viena iš priežasčių yra kompensacinių išmokų dydžiai, kurie per mažai skatina plėtoti gyvulininkystę ir daržininkystę, visame ūkyje vystyti ekologinę gamybą ir didinti ekologiškų produktų gamybos apimtis. Siekiant padidinti paramos ekologiškai ūkininkaujantiems veiksmingumą Lietuvoje, pravartu remtis kitų ES šalių patirtimi. Vienas iš tokių gerosios patirties pavyzdžių Lietuvai galėtų būti Lenkijos regioniniai klasteriai, sukuriantys prielaidas didinti produktyvumą – vieną iš pagrindinių konkurencingumo šaltinių, ir palengvinantys ekologiškų produktų realizavimą plėtojant strateginius ryšius klasterio išorinėje aplinkoje. Kitas gerosios patirties pavyzdys – ekologiškos produkcijos gamintojų rėmimas kitomis formomis nei kompensacinės išmokos.

Raktiniai žodžiai: ekologinis ūkininkavimas, parama, veiksmingumas.